

3

De Linde,
Deventer

Lezen, lezen, lezen

Samenvatting

Deelname aan het leesproject Lezen is Top heeft veel veranderd op De Linde. Het leesonderwijs is door effectieve instructie, het gebruikmaken van verschillende zintuigen en het inzetten van meer tijd prettiger en succesvoller geworden. Leerlingen zijn meer gemotiveerd en ook moeizame lezers hebben nu een hoger technisch leesniveau. Maar het effect strekt zich verder uit. Leerkrachten hebben hogere verwachtingen van de leerlingen gekregen en er wordt nog meer naar prestaties gekeken. Alle leerkrachten worden

uitgenodigd de master Special Educational Needs te halen.

Er zijn negen vak- en expertisegroepen ingericht op thema's als dyslexie, arbeidstoeleiding en niet-aangeboren hersenletsel. De expertise wordt bovenschools gedeeld. Het onderwijs is zakelijker geworden, leeropbrengsten worden in beeld gebracht en het is duidelijker dan voorheen welke interventies hebben plaatsgevonden en met welk resultaat. ■

***Phineke van Rootselaar, remedial teacher, (links)
en Joke Proper, intern begeleider en projectleider
van het leesproject Lezen is Top***

“D

Succeservaringen bij het lezen

e leraren van het so-team van De Linde hadden het gevoel dat het leesonderwijs verder kon verbeteren. Toevallig gingen enkele collega's naar een voorlichtingsbijeenkomst over het project Lezen is Top. Alles viel samen op het goede moment. Binnen het team was er direct enthousiasme en vertrouwen. In een teambijeenkomst hebben we als eerste stap doelstellingen geformuleerd. We wilden dat elk kind één AVI-niveau per jaar omhoog zou gaan en dat de leerlingen veel meer

leesplezier zouden krijgen, want dat is voor deze kinderen erg belangrijk. Eigenlijk bleek direct al dat de technische leesvaardigheidsdoelen voor onze populatie te ambitieus waren, maar dat deed niets af aan ons uitgangspunt: alle leerlingen kunnen leren lezen.

Boekenbabbels

In ons onderwijs zijn korte, intensieve momenten van instructie belangrijk. Die momenten van ongeveer tien minuten hebben we in het rooster vastgesteld. Iedere groep heeft nu zes leesmomenten per dag. In het begin vonden we dat best veel tijd, later bleek dat het prima in te passen was. We zijn makkelijk begonnen, bijvoorbeeld met een lesje over de punt achter een zin of een gesprek over een boekomslog.

Nu hebben we een serie 'boekenbabbels' en een pakket met suggesties over creatief schrijven, boekpromotie en technische leeshandelingen. In een 'boekenbabbel' maken we via het directe instructiemodel een gehele leercyclus.

Veel lezen

Daarnaast hebben we op onze school ingevoerd om aan het begin van de dag in alle groepen een kwartier te lezen. In de hogere groepen leest de leerkracht op dat moment zelf ook. Soms kiest de leerkracht een eigen boek, soms een boek uit de groep. Zo zijn leraren rolmodel en laten ze de kinderen zien dat lezen leuk is. In de groep zorgt de leraar voor een rijke leeromgeving en vooral voor heel veel boeken. Boeken zetten we altijd zo aantrekkelijk mogelijk neer, met de voorkant goed zichtbaar.

Iedere groep heeft nu zes leesmomenten per dag.

Methodieken

Vroeger lazen leerlingen allemaal apart en om de beurt. Diegene die niet lazen, zaten uit het raam te kijken. Nu hebben we verschillende methodieken om alle leerlingen bij het lezen te betrekken. Duolezen, veel meer voorlezen, koorlezen (allemaal samen voorlezen), waar mogelijk tutorlezen en ondersteund lezen. Leerlingen lezen daardoor hetzelfde stukje tekst een aantal keren en dat bevordert het vloeiend lezen. Leeskilometers maken is belangrijk.

Verbindingen inslijpen

Als het kind het verkeerde woord zegt, dan slijpt het ook verkeerd in het geheugen in. Als je ziet aankomen dat een kind een woord verkeerd gaat

uitspreken, is het beter om het op tijd voor te zeggen. Als je op tijd voorzegt, wordt het goede woord in de hersenen opgeslagen. Daarnaast hebben we geleerd dat de combinatie van horen, zien en schrijven van een letter of een woord een sterke verbinding geeft. Je hoort de letter /b/, je ziet hem en je schrijft hem. Door die letter te schrijven, maak je de verbindingen in je hersenen steviger. Door dat steeds te oefenen en te herhalen maak je die verbindingen sterker zodat een leerling het beter kan automatiseren.

Werkbladen beperken

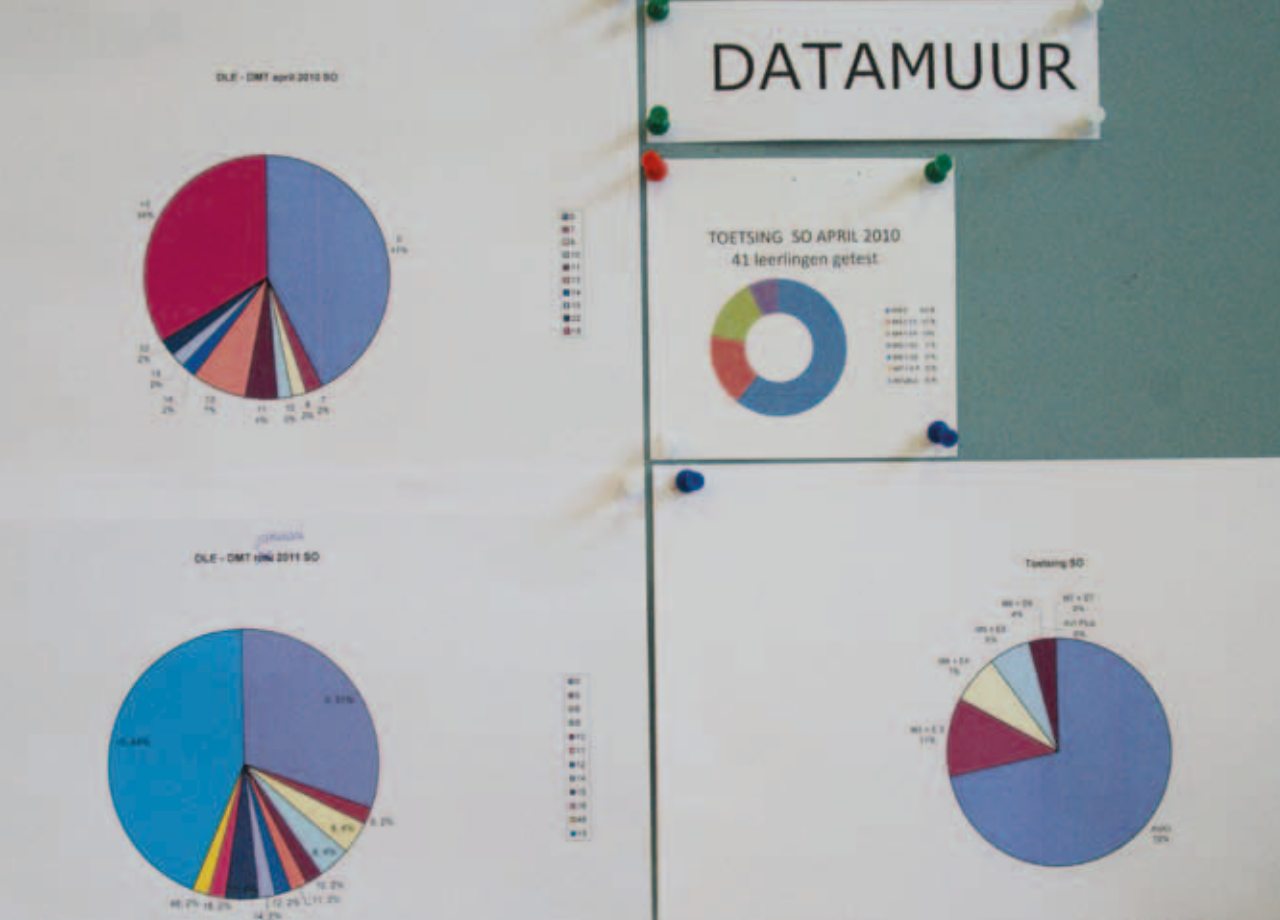
We gebruikten het pictolezen in de kleutergroepen, waarbij leerlingen leren lezen aan de hand van plaatjes. Maar uit onderzoek blijkt dat pictolezen andere vaardigheden vergt dan gewoon lezen, het is niet een voorloper van het gewone lezen.

We hebben daarom prioriteit gegeven aan het aanleren van de letters. Om deze reden zijn we ook kritisch gaan kijken naar de werkbladen van de leesmethode. Bij de /v/ staat links een plaatje van een vis, vos of vaas en rechts de woordjes door elkaar. Leerlingen trekken lijntjes tussen plaatjes en woordjes. Dit lijntjes trekken is alleen zinvol als iemand er naast zit en de leerling het voorleest. Daarom hebben we het aantal werkbladen flink beperkt. Daarnaast hebben we bepaalde vormtoetsen losgelaten, omdat de omschrijving van de vormen veel te veel ballast was. We gaan de leerlijn lezen aanpassen, omdat die nu teveel op deelvaardigheden is gericht. Wij willen focussen op het leesproces zelf.

»

'Boeken zetten we altijd zo aantrekkelijk mogelijk neer, met de voorkant goed zichtbaar.'

'De gegevens analyseren we samen met de leerkracht.'

Multisensorieel

Bij het aanleren van letters is veel aandacht voor het multisensoriële aspect, dat wil zeggen dat de leerlingen al hun zintuigen gebruiken om de letters aan te leren. We hebben schuurpapierletters, letters die je kunt voelen. En we hebben allemaal materialen die gerelateerd zijn aan de letter die wordt geleerd. Bijvoorbeeld een appel, bij de /a/. Een appel kun je vasthouden, of eten, er zijn rijmpjes en liedjes over appels. We verbinden deze activiteiten ook met andere vakken, bijvoorbeeld een tikspelletje bij gymnastiek. Uit onderzoek is gebleken dat door multisensorieel te werken de letter beter beklijft.

De effectieve leestijd wordt in het klassenbezoek gecheckt.

Data

We verzamelen data over de kleurenkennis - de benoemselheid van kleuren is een voorspeller van leesproblemen in de periode voorafgaand aan leesonderwijs - de letterkennis, het lezen op woordniveau en het lezen op zinsniveau. Al deze gegevens analyseren we samen met de leerkracht en daarna hebben we het gesprek over de aanpassingen van het onderwijsaanbod. Klassenbezoek is voor ons een belangrijke manier van data verzamelen. We hebben specifieke kijkwijzers voor bijvoorbeeld rijke leeromgeving. Autistisch leerlingen bijvoorbeeld hebben vaak extra aanpassingen van de leeromgeving nodig. De effectieve leestijd wordt ook in het klassenbezoek gecheckt. Er wordt een verslag gemaakt van de huidige situatie en de gewenste acties. We doen het klassenbezoek minimaal twee keer per jaar, maar door de afgesproken acties wordt het meestal vier keer per jaar of meer." ■

De leerlingen hebben nu elke dag

succeservaringen

“O

nze verwachting van de leerlingen is nu hoger, waardoor je meer vraagt dan drie jaar geleden. Toen waren we voorzichtiger en dachten we dat ze het te moeilijk zouden vinden. De doorgaande leerlijnen sloten niet goed op elkaar aan en de aanpak in de klas verschilde. We wilden zicht krijgen op toetsresultaten. Onderzoek wees uit dat sommige nieuwe toetsen, bijvoorbeeld de leestempo- en leestechneettoetsen, niet geschikt zijn voor onze leerlingen.

Leesproject

Belangrijk in het leesproject is de nadruk op lezen. Al het overbodige is ballast en moet je durven weghalen. Kinderen leren lezen door de letters en de leeshandeling te leren en vervolgens door veel te lezen. We hebben veel kleine en verschillende leesmomenen op een dag, waardoor de leerlingen als het ware ondergedompeld worden in lezen. Voor ons is het een omslag in denken geweest. We hebben nu hoge verwachtingen van onze leerlingen. Waar het om gaat is effectieve instructie en leestijd.

'Kinderen leren lezen door de letters te leren.'

Gesprek met alle leerkrachten

Succeservaringen

Voorwaarde is dat er in elke groep voldoende leuke boeken zijn. We vragen aan de leerlingen: waarom is dat boek leuk? Voor wie zou dit boek ook leuk zijn om te lezen? Twee jaar geleden was het zuchten en steunen bij het niveaulezen, nu rennen ze naar hun boek. De leerlingen hebben nu elke dag succeservaringen. Als ze een woordje goed schrijven, dan stralen ze.

Ipads

We gaan software aanschaffen die bij de methode past. Eigenlijk zouden alle kinderen een Ipad moeten hebben. In de structuurgroep - deze groep is voor leerlingen die specifieke onderwijsbehoeften en complexe hulpvragen hebben - is het fantastisch om prentenboeken op een Ipad te kunnen lezen. Leerlingen die heel slecht schrijven, hebben een *touchscreen* en kunnen daardoor het tempo weer bijhouden. Digitale schoolborden zijn onmisbaar, je kunt snel een filmpje ter illustratie opzoeken. Onze borden hebben ook een *touchscreen*, waardoor kinderen met motorische problemen zelfstandig kunnen klikken.

Lesgeven in het lezen is nu veel boeiender.

Duurzame veranderingen

Wij zijn als leerkrachten veranderd door de andere benadering en het andere inzicht in lezen. Alles wat je een eerste keer moet doen, daar zie je tegenop. Nu zijn sommige dingen vanzelfsprekend. We passen het directe instructiemodel ook toe bij andere vakken zoals het schrijfonderwijs, omdat het effect zo groot is. Leerlingen die lang in het laagste AVI-niveau hebben gezeten, scoren nu hoger en zijn alleen al daardoor meer gemotiveerd.

»

Niet alleen de prestaties, ook de variatie in het lesgeven, het plezier van iedereen, het totaalplaatje is veranderd. Lesgeven in het lezen was helemaal niet zo leuk. Er zijn nu zoveel manieren dat het veel boeiender is. Wij gaan onze kennis verder verbreden door andere scholen te vertellen hoe wij het leesonderwijs hebben aangepakt.

Gedragsverandering

Als de kinderen lezen, moeten wij ook lezen. Wij zijn rolmodel. Dat is zó moeilijk. Leest een leerling niet, dan mag jij ook niet reageren. Door dat voorbeeldgedrag laat je aan de leerlingen zien dat je je heel goed kan concentreren, zelfs als andere leerlingen je afleiden. De hele groep heeft op deze manier geleerd om effectief stil te lezen. Het gedrag is veranderd, zowel bij de leerkracht als bij de leerling.

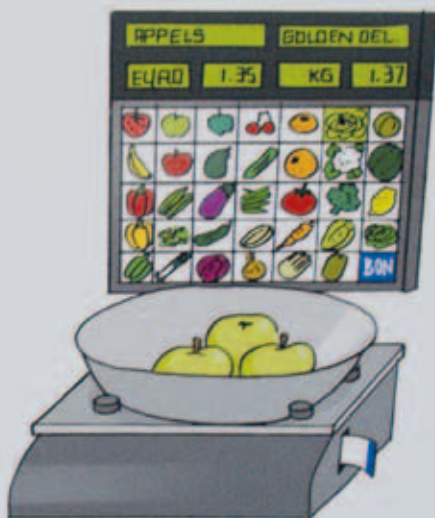
Niveau

We zijn nieuwsgierig naar het uiteindelijke eindniveau. We hadden een heel beperkt groepje die las op oefenniveau AVI M5 en hoger. Nu lezen de leerlingen bijna allemaal een hoger instructieniveau. We hebben ook veel meer boeken van een hogere AVI nodig. Elk jaar gaan we het boekenbestand bijwerken met nieuwe boeken. Na het speciaal onderwijs volgen er voor de meeste leerlingen nog vier groepen in het voortgezet speciaal onderwijs. Ook daar zijn ze bezig met opbrengstgericht werken." ■

'We geven prioriteit aan het aanleren van de letters.'

rijp

de weegschaal

Inzetten op veranderd leerkrachtgedrag

“H *Joke Tijhuis, directeur De Linde*

“Het denken over leerlingen is anders geworden. We zijn ontwikkelingsgericht gaan kijken. De stappen van het Cito zijn voor deze school te groot. Dat resulteert in een opeenstapeling van frustraties. Wij scoren de leerlingen in veel kleinere stappen. Leraren die voor het eerst in het speciaal onderwijs lesgeven, moeten wennen aan het fijnmazige. Maar door die kleine stapjes zien ouders ook wat hun kind wel kan. Onze school hanteert de acht

intelligenties¹ als leerstijlen. We zetten ze allemaal in om het denken te stimuleren en we scoren de leerlingen hierop in het groepsplan.

Cyclische verbetering

We zijn inmiddels tien jaar bezig met de cyclische verbetering van de leerlingenzorg, met tussentijdse evaluatie en bijstelling van de plannen. In de handelingsplannen hebben we kolommen gemaakt om de doelen die behaald zijn, af te vinken of bij te stellen. We clusteren leerlingen in subgroepen - ook op pedagogische doelen - en stellen korte termijndoelen. We hebben daarnaast kolommen voor de didactische doelen op rekenen en lezen, instructiebehoefte, organisatie en effectieve leertijd.

¹ De Amerikaanse psycholoog Howard Gardner ontwikkelde de meervoudige intelligentie-theorie. Intelligentie wordt hierin gezien als 'bekwaamheid om te leren'.

Professionalisering

We vragen de groepsleerkrachten om hun *master Special Educational Needs* te halen. Daardoor ontwikkelen ze honger naar nieuwe kennis en krijgen ze een onderzoekende houding. Het leesproject brengt veel kennis, nieuwe strategieën en inzichten. Er wordt ingezet op een veranderend leerkracht-gedrag, niet op de beperkingen van leerlingen. Dat zie je ook direct bij de andere vakken. De basis-attitude is ontstaan en een kritische houding hebben: wat kan ik aanpassen? Mensen toelaten in je eigen lespraktijk. Dat deden we al, de deuren waren hier al open. Het verschil is dat je met opbrengst-gericht werken meer op prestaties let. Die omslag voedt ook onze datagestuurde houding op andere gebieden. Als wij twee leraren voor een groep hebben, dan willen we weten: wat is daarvan het effect op de effectieve leertijd van de leerling?

Begeleiding

Hoe optimaliseer je de begeleiding? Je spreekt over de intern begeleider, de remedial teacher, de motorisch remedial teacher, de fysiotherapeut, de spelbegeleider, de logopedist, en natuurlijk ook de psycholoog, maatschappelijk werker en de jeugdarts. Er zijn hiervoor de structurele momenten van de leerlingenzorg en op groepsniveau vinden continu gesprekken plaats. We praten gezamenlijk over de groepsplannen en wisselen ervaringen met leerlingen uit. Daardoor krijg je een goede overdracht met veel kennis en leerlingengeschiedenis. Verder werken we over een bepaalde periode vanuit thema's en krijgen kinderen vanuit alle disciplines input.

Het verschil is dat je met opbrengstgericht werken meer op prestaties let.

Leesplafond

We zitten met het leesproject in de borgingsfase en we zijn bezig met de afronding van het nieuw opgezette leerplan lezen. We gaan continu het boekenbestand uitbreiden. Vanaf januari 2012 is de nieuwe aanpak ook ingevoerd op het voortgezet speciaal onderwijs. Daarvan verwachten we veel effecten, alleen al omdat je daar weer vanuit andere perspectieven naar het leesonderwijs gaat kijken. Op enig moment kan een kind zijn leesplafond hebben bereikt, maar dan moet je het in het vso borgen en onderhouden in andere vakken. Onze remedial teacher en intern begeleider werken daarvoor schoolbreed.

Expert voor het regulier

In het kader van passend onderwijs zullen we moeten laten zien waarmee het lezen op een school voor speciaal onderwijs zich onderscheidt van het lezen op een reguliere school. Welke strategieën gebruik je en hoe onderbouw je dat? De samenleving mag van ons verwachten dat we hier helderheid over kunnen geven. We zijn een eind, maar ik verwacht dat we over vijf jaar een reëel en compleet beeld kunnen geven." ■

Wim Ludeke, voorzitter College van Bestuur Onderwijsspecialisten

“**B**

Onderwijsopdracht serieus nemen

innen het speciaal onderwijs weten we dat we moeten knokken tegen een bepaald imago. Dat is het imago dat wij kinderen met een handicap weliswaar liefdevol opvangen, maar dat we niet onderwijsinhoudelijk bezig zouden zijn. Ik kan mij daar in het verleden wel iets bij voorstellen, maar het is een allang gepasseerd station. We nemen onze onderwijsopdracht zeer serieus. We hebben dan wel een speciale doelgroep, maar voor ons doet de opbrengstverwachting niet onder voor die van het reguliere onderwijs.

De beste aanpak

Zo werken we al langere tijd met duidelijke afspraken over opbrengsten, die we in jaarplannen vastleggen en die onderdeel uitmaken van onze PDCA-kwaliteitscyclus². Organisatiebreed is deze cyclus ingevoerd om opbrengsten en processen goed in beeld te kunnen brengen. Het mooie is dat de directeuren zelf aangaven hieraan behoefte te hebben.

Iedereen is toch benieuwd naar het antwoord op de vraag of de dingen we doen ook de goede dingen die zijn en of de aanpak past het in het brede beleid van de organisatie. Daarom hebben we sinds kort een kwaliteitsmedewerker aangesteld, die met de directeuren de juiste aanpak formuleert.

Expertisegroepen

Vorig jaar hebben we negen vak- en expertisegroepen ingericht op verschillende thema's zoals dyslexie, arbeidstoeliding en niet-aangeboren hersenletsel. Deze expertise en kennis wordt in

de groepen gebundeld, verder uitgebreid, geborgd en vervolgens ook bovenschools gedeeld met de rest van onze organisatie. We hebben hiervoor onze ict-infrastructuur aangepast, zodat alle informatie voor alle medewerkers toegankelijk is. Het traject begon in september 2010 met een nulmeting en begin april 2011 was er een gemeenschappelijke studiedag met workshops waarin de vak- en expertisegroepen zichzelf en dat waarmee ze bezig zijn presenteerden.

Noodzakelijk

Is het onderwijs zakelijker geworden? Wellicht, maar daar is niets mis mee. Wij vinden het onze verantwoordelijkheid om leeropbrengsten in beeld te kunnen brengen en duidelijk te maken welke interventies hebben plaatsgevonden en met welk resultaat. We hebben een op onze doelgroep afgestemd leerlingvolgsysteem die deze gegevens levert en feedback geeft op de resultaten. Dit is eerder noodzakelijk dan zakelijk.

***Het onderwijs is wellicht zakelijker
geworden, maar daar is niets mis mee.***

Middel

We zijn met opbrengstgericht werken een weg ingeslagen die hoopvol is. Qua methodiek is het afgestemd op de doelgroep, maar het blijft gericht op betere leerprestaties. Het gaat om kinderen met een beperking en dus om een ontwikkeling van hún leeropbrengsten. Maar we moeten ons op het gebied van kwaliteit met het regulier onderwijs kunnen meten en onze prestaties goed voor het voetlicht brengen.” ■

² PDCA: Plan Do Check Act

**Ellen Reterink, teamleider van
de locatie speciaal
onderwijs**

“D

e laatste jaren hebben we heel veel data verzameld. Door het systematisch verzamelen leer je beter te analyseren. Door die analyse ben je weer bewust bezig met het verzamelen van de goede data. De externe begeleider – de deskundige die De Linde begeleidt gedurende de leesprojectperiode – doet de eerste analyse, daarna nemen wij het over. We proberen trends te ontdekken, maar dan moet je een reeks van gegevens hebben. We kunnen op dit moment niet vergelijken met andere zml-scholen, maar in de toekomst is dat wel mogelijk.

***Door terugkoppeling leer je als
leerkracht op een andere manier
met lezen om te gaan.***

Vooruitgang

We willen zoveel mogelijk met het team nadenken over de analyse, zo voelt iedereen zich verantwoordelijk. Na toetsing hangen we de grafieken op. In de vergadering lichten de externen het toe. Je ziet met elkaar de vooruitgang. Door die eerste terugkoppeling leer je als leerkracht op een andere manier met lezen om te gaan.” ■

Ina Marquering en leerlingen uit groep D/E

“I

edereen heeft een ander boek. Ik heb *De vos is bang voor muis*, een grappig boek. Er komt een spook aan maar dat is een muis. Iedereen leest, dan is het rustig. Sommige leerlingen lezen wel hardop en dat vind ik vervelend. Dan kan ik zelf niet meer lezen. Dat noemen we ‘hommellezen’, zegt de juf, het geluid van het lezen zoemt dan door de klas.”

“Vandaag moesten we zelf opschrijven wat we aan boodschappen moesten kopen, zoals fruit en groente. Het raarste woord was zuivel. Daar valt melk, kaas en vruchtenyoghurt onder. We hebben een spelletje gedaan op het smartbord. Dan zegt een mevrouw een woord en dan moet jij letters aanklikken.”

“We lezen in een groepje. Iedereen leest om de beurt. En we lezen ook allemaal tegelijk hardop. En daarna gaan we met z’n tweeën lezen. En allemaal dezelfde bladzijde, zo ongeveer driemaal. Dan weten we al wat er staat.”

“I

Twee leesouders

k kom wekelijks lezen met een veel kleiner groepje dan in de klas. Ik lees op dinsdag- en donderdagochtend. We hebben een ochtendbijeenkomst gehad over wat het project inhield en wat wij moesten doen. Mijn eerste groep bestond uit vier leerlingen van verschillende niveaus. Alle vier begonnen ze in AVI M3-E3, maar de één vond het moeilijk en de ander juist niet. Uiteindelijk hebben we met elkaar op AVI M4-niveau geoefend en dat ging prima. De tweede groep bestaat uit twee jongere leerlingen met een groot onderling niveauverschil. Ondanks dat hebben ze er veel plezier in samen te lezen en van elkaar te leren.”

“De leerlingen hebben in de groep tijdschrift-cassettes waarin hun boeken en een schriftje staan. In het schriftje zie ik wat de voorganger heeft gedaan. Ik vraag hen waar ze zijn gebleven en ze vertellen waar het boek over gaat. Ze vinden het best moeilijk om een verhaal te

begrijpen en te onthouden. Vaak lees ik een bladzijde voor of we lezen samen. Er is één leerling in het groepje die /oe/ nog steeds als /o/ en /e/ spelt. Daarom laat ik die leerling twee regels lezen en een andere leerling leest dan drie regels.”

“Je moet op een hoger niveau oefenen om verder te komen. We geven als beloning een leesspelletje.”

Je moet op een hoger niveau oefenen om verder te komen.

“Het is goed omdat het zo kleinschalig is. In een groep zullen ze helemaal niets van het verhaal snappen, ze zijn te snel zijn afgeleid. Het niveauverschil tussen de leerlingen vind ik het moeilijkst. Op de basisschool begrijpen ze het allemaal, hier loopt het erg uiteen. Het gaat erom eruit te halen wat er in zit.” ■

"I

k begeleid deze leerling twee dagen in de week.

Ik pas constant het programma aan zodat hij mee kan doen met de klas. Ik doe heel veel met plaatjes. Via gewone plaatjes kan deze leerling aanwijzen en kunnen we communiceren. Je moet alle middelen gebruiken om tot communicatie te komen. Hij heeft nu een spraakcomputer. Hij registreert heel snel het tweede plaatje uit een reeks, hij scant het als het ware en daardoor antwoordt hij snel. Inmiddels kan hij eenvoudige tekst overtypen op de computer. Hij is trainbaar in woorden, hij kan bijvoorbeeld woorden onder de plaatjes leggen.

Deze leerling is nu meer gebaren gaan maken omdat hij met de spraakcomputer bezig is. De spraakcomputer kun je zelf instellen op onderwerpen en je kunt eigen foto's van opa's, oma's en leraressen toevoegen."

De leerling, via spraakcomputer: "Dag meneer. Juf Reino." ■

'Deze leerling is meer gebaren gaan maken omdat hij met de spraakcomputer bezig is.'

Reino Wentzel,
persoonlijk begeleider
van een van de leerlingen

"O

p school hebben we een boekenbak.

Dan lezen we in een kring. En dan gaan we samen boeken lezen. Lekker samen kijken en praten. Letters hangen aan de muur. Elke dag gaan we woordjes oefenen, maar je moet thuis ook lezen." ■

Leerlingen uit groep B,
leeftijd 6 en 7

***Vincent Spikker, voorzitter
van de Medezeggenschapsraad
en ouder van een leerling
uit groep B-C***

“We hebben een zoektocht gehad naar een goede school voor onze dochter. De groeps-grootte van een reguliere school was te groot. Ze had motorische problemen en daardoor werd ze gewoon letterlijk onder de voet gelopen. Er was geen specifieke aandacht voor zorgleerlingen. Bij haar revalidatiecentrum heeft ze onderwijs gekregen, maar dat ging helemaal niet goed. Wat ons hier direct opviel, was dat er vanuit de mogelijkheden van het kind werd gedacht. Er heerst hier een leerklimaat. Dat maakt heel veel uit. Alleen al de opstelling van de tafels in de klas is hier gericht op het leren.

Zelfverzekerder

Sinds twee jaar hebben we een dochter in huis die zelfverzekerder is geworden, vindt dat ze dingen kan, flexibeler is. Mijn dochter wil naar de bieb om boeken te lenen. Ze gaat thuis in een hoekje een boek lezen en vertelt uit boekjes. Het was maar zeer de vraag of ze ooit zou kunnen leren lezen, nu leest ze ons voor. We maken daar tijd voor en kopen ook boeken voor haar. Mijn

dochter is op een ander niveau gaan lezen. Ze is gewoon enthousiast en haar faalangst is een stuk minder geworden.

Betrokkenheid

Er is een goede ouderbetrokkenheid. Maar de ouders zijn qua niveau heel erg verschillend. Hoe neem je alle ouders mee in de leesresultaten? Informatie over lezen zou er ook in het Turks moeten zijn. Er is geen vanzelfsprekendheid dat ouders heel veel helpen. Via de ouderraad is participatie van ouders laagdrempeliger. De betrokkenheid bij het leren lezen is veel moeilijker te creëren.

Voedingsbodem

Hoe krijg je dit soort projecten in de MR, inclusief de leerresultaten? Hoe verhoudt deze investering zich tot andere? De voedingsbodem om alles met ouders te delen is heel groot en uitnodigend. Waarmee kan je de ouders nog meer verleiden? Dit soort vragen bespreken de ouders en de school samen." ■

TIPS OM MORGEN MEE TE BEGINNEN!

- Vertrouw erop dat alle kinderen kunnen leren lezen
- Zorg voor een gevarieerd aanbod aan boeken in je groep, zorg voor een rijke en krachtige lees- en leeromgeving
- Geef elke dag een boekenbabbel
- Lezen en schrijven gaan samen
- Geef zelf het goede voorbeeld, wees een rolmodel bijvoorbeeld tijdens stillezen
- Zorg voor meer leestijd per dag, rooster de zes leesmomenten per dag in
- Plan je leerstof in de tijd
- Zoek naar mogelijkheden tot multisensorieel aanbod, denk ook aan de gymles en het schoolplein
- Gebruik als model voor je leesles het directe instructiemodel
- Heb hoge verwachtingen van de leerlingen

Schoolgegevens

De Linde, Deventer

Cluster 3

Denominatie: openbaar

Aantal leerlingen: 105

Aantal groepen: speciaal onderwijs: vijf groepen waarvan vier reguliere en een structuurgroep; voortgezet speciaal onderwijs: vier groepen

Teamgrootte

So/vso, gesplitst in ondersteunend personeel en onderwijzend personeel, in fte's:

15 fte groepsleerkrachten, 5,5 fte klassen-assistent, 2 fte kindgebonden/onderwijsgerelateerd ondersteunend personeel en 1,5 fte niet-kindgebonden ondersteunend personeel

Organisatie

De Linde is een openbare cluster 3-school die (voortgezet) speciaal onderwijs biedt aan leerlingen van 4 tot en met 20 jaar met een verstandelijke of meervoudige beperking. Er zijn twee locaties voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs. De Linde maakt deel uit van De Onderwijsspecialisten. Onder dit bestuur vallen dertien cluster 3-scholen.

Visie

Het onderwijs op De Linde is erop gericht leerlingen zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren, met als uiteindelijk doel een actieve deelname aan de maatschappij. Hierbij ligt de nadruk op zelfstandigheid, redzaamheid en autonomie. Op De Linde leren leerlingen hun eigen mogelijkheden te benutten. Tegelijkertijd is het belangrijk dat leerlingen ontdekken waar hun grenzen liggen en dat ze leren hulp te vragen.

Project Opbrengstgericht werken

Lezen is Top (LIST) is een leesinterventieproject dat bedoeld is voor scholen voor primair onderwijs (regulier en speciaal) die (bijna) al hun leerlingen willen leren lezen via werkvormen die effectief en motiverend zijn. Het project heeft een looptijd van twee of drie schooljaren en richt zich op het leesproces van voorbereidende leesactiviteiten tot en met vloeiend lezen. Er wordt ingezet op het meetbaar en effectief vergroten van deskundigheid van leerkrachten en begeleiding van leerkrachten bij het technisch leesonderwijs.

Contactpersoon

J. Proper, intern begeleider,

projectleider leesproject

E-mail: J.Proper@linde-deventer.nl

www.deonderwijsspecialisten.nl

www.linde-deventer.nl

